

2. tematický okruh: Písmo a hudba

1. Písmo – vznik a druhy
(vývoj od piktografických systémů k systémům hláskovým – piktogramy- determinativy- fonetizace- fonogramy)
2. Cheironomie - muzikologické a ikonografické výklady egyptských výtvarných památek
3. Písmenné notace – 1. fáze diastematizace
(vymezení pojmu – typy písmenného záznamu hudby - vývoj od syntetického záznamu k záznamům analytickým – komparační tabulka vývojových fází záznamu literárního a hudebního)
4. Řecká písmenná notace
(teoretické předpoklady aplikace hláskového písma pro záznam hudby – prameny teoretické – prameny praktické – notace instrumentální – notace vokální – Seikilova píseň - přepis)
5. Písmenné notace středověkých traktátů
6. Písmenné notace středověké hudební praxe
(dazijská notace – diastematický systém *Hermannus Contracta* – *litterae significantive* – boethiovská notace I – boethiovská notace II – princip oktávové identity - typy aplikace písma pro hudební záznam: samostatně – ve spojení s notací neumovou)

Literatura:

- [1] Assmann, Jan: *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Prostor, Praha 2001
- [2] Barthel, Gustav: *Konnte Adam schreiben? Weltgeschichte der Schrift*, Verlag M. du Mont Schauberg, Köln 1972
- [3] *Bellermann, Friedrich: Tonleitern und Musiknoten der Griechen, Berlin 1847*
- [4] *Boethius, Anicius: De institutione musica (5 knih, okolo r. 500)*
- [5] *Contractus, Hermannus: Opuscula musica (GS II)*
- [6] Eckschmitt, Werner: *Paměť národů*, Orbis, Praha 1974
- [7] *Fortlage, Karl: Das musikalische System der Griechen in seiner Urgestalt, Leipzig 1847*
- [8] Hickmann, Hans: *Ägypten, Musikgeschichte in Bildern, Band II: Musik des Altertums, Lieferung 1, Deutsche Verlag für Musik, Leipzig 1961*
- [9] *Hucbald: Liber de harmonica institutione (GS I)*
- [10] *Notker Balbulus: De musica (GS I)*
- [11] *Odo z Cluny (?): Dialogus de musica (GS I)*
- [12] *Pseudohucbald: Musica enchiridis (GS I)*
- [13] *Commemoratio brevis de tonis et psalmis modulandis (GS I)*
- [14] Rybář, Richard: *Vývoj evropského notopisu*, Opus, Bratislava 1982
- [15] *Schubiger, Anselm: Die Sängerschule von St. Gallen von 8. bis zum 12. Jh., Einsiedeln 1858*
- [16] Stäblein, Bruno: *Schriftbild der einstimmigen Musik, Musikgeschichte in Bildern, Band 3, Lieferung 4, Leipzig 1975*
- [17] *Quido z Arezza: Micrologus (GS II)*
- [18] *De ignoto cantu (GS II)*
- [19] *Correctorius multorum errorum qui fiunt in cantu gregoriano in multis locis (GS II)*
- [20] Wegner, Max: *Griechenland, Musikgeschichte in Bildern, Band 2: Musik des Altertums, Lieferung 4, Leipzig 1963*
- [21] *Wolf, Johannes: Handbuch der Notationskunde, Leipzig 1913*

Řecký tónový systém

Tetrachordy:

Dórský: e d c h (1-1-1/2)
 Frygický: d c h a (1-1/2-1)
 Lydický: c h a g (1/2-1-1)

Tónové soustavy:

Genos diatonon: $\overbrace{a^1 g^1 f^1 e^1} \quad \overbrace{d^1 c^1 h} \quad \overbrace{a g f e} \quad \overbrace{d c H} \quad A$

Genos chromatikon: $\overbrace{a fis f e} \quad \overbrace{cis c h} \quad \overbrace{a fis f e} \quad \overbrace{cis c H} \quad A$

Genos erharmonion: $\overbrace{a f e^+ e} \quad \overbrace{c h^+ h} \quad \overbrace{a f e^+ e} \quad \overbrace{c H^+ H} \quad A$

Tabulka č. 2/2

TABULKA ŘECKÉ VOKÁLNÍ NOTACE

	diat.	chrom.	enh.		diat.	chrom.	enh.		diat.	chrom.	enh.
A	-	g ¹	fis ¹	K	-	d ¹	cis ¹	T	-	a	gis
B	fis ¹	fis ¹	f ⁺	Λ	cis ¹	cis ¹	c ⁺	Υ	gis	gis	g ⁺
Γ	f ¹	f ¹	f ¹	M	c ¹	c ¹	c ¹	ϑ	g	g	g
Δ	-	fis ¹	f ¹	N	-	cis ¹	c ¹	X	-	g	fis
E	f ¹	f ¹	e ⁺	Ξ	c ¹	c ¹	h ⁺	Υ	fis	fis	f ⁺
Z	e ¹	e ¹	e ¹	O	h ⁺	h	h	Ω	f	f	f
H	-	e ¹	dis ¹	Π	-	h	ais				
Θ	dis ¹	dis ¹	d ⁺	P	ais	ais	a ⁺				
I	d ¹	d ¹	d ¹	C	a	a	a				

TABULKA ŘECKÉ INSTRUMENTÁLNÍ NOTACE

	diat.	chrom.	enh.		diat.	chrom.	enh.		diat.	chrom.	enh.
\	-	g ¹	fis ¹	Δ	-	d ¹	cis ¹	7	-	a	gis
/	fis ¹	fis ¹	f ⁺	Λ	cis ¹	cis ¹	c ⁺	⊥	gis	gis	g ⁺
N	f ¹	f ¹	f ¹	7	c ¹	c ¹	c ¹	F	g	g	g
I	-	fis ¹	f ¹	X	-	cis ¹	c ¹	Υ	-	g	fis
⊥	f ¹	f ¹	e ⁺	⊥	c ¹	c ¹	h ⁺	2	fis	fis	f ⁺
[e ¹	e ¹	e ¹	K	h	h	h	~	f	f	f
>	-	e ¹	dis ¹	∩	-	h	ais				
V	dis ¹	dis ¹	d ⁺	∪	ais	ais	a ⁺				
<	d ¹	d ¹	d ¹	C	a	a	a				

Rytmické znaky řecké notace

Krátké slabiky, které byly považovány za základní jednotku časové délky se neoznačovaly. Označovaly se násobky těchto základních jednotek, kterými byly:

1) makra dichronos		dvojnásobná délka – 2 doby
2) makra trichronos		trojnásobná délka – 3 doby
3) makra tetrachronos		čtyřnásobná délka – 4 doby
4) makra pentachronos		pětinásobná délka – 5 dob

ΟΣΟΝ ΖΗΣ ΦΑΙΝΟΥ
ΜΗ ΔΕ ΗΘΛΩΣΣΥ
ΛΥΠΟΥ ΠΡΟΣΟΛΙ
ΓΟΜΕΣΤΙ ΤΟ ΖΗΝ
ΤΟΤΕ ΛΟΣΟΧΡΟ
ΝΟΣ ΑΠΑΙΤΕΙ

Tabulka č. 2/5

BOETHIOVSKÁ NOTACE I (nedůsledné značení)

Tóny: A H c d e f g a h c₁ d₁ e₁ f₁ g₁
a₁

Noty: A B C E H I M O X Y CC DD FF KK
LL

BOETHIOVSKÁ NOTACE II (průběžné značení - Codex Montpelier H 159)

Tóny: A H c d e f g a bh c₁ d₁ e₁ f₁ g₁
a₁

Noty: a b c d e f g h i k l m n o
p

NOTACE OKTÁVOVÁ

Hucbald: Liber der harmonica institutione, GS I/118
Notker Labeo: De musica, GS I/96

Tóny: A H c d e f g a bh c₁ d₁ e₁ f₁ g₁ a₁

Princip oktavové identity

Oddo de Cluny: Dialogus de musica, GS I/273

Γ A B C D E F G a *h* c d e f g α β χ δ

Guido de Arezzo:

Γ A B C D E F G a *h* c d e f g *a b c d*
a b c d

DAZIJSKÁ NOTACE:

The diagram shows a five-line staff with a treble clef. It is divided into five sections by vertical lines, each with a label above it: Graves, Finales, Superiores, Excellentes, and Residui. Below the staff, letters are written in various orientations to represent different pitch levels. In the Graves section, letters are written below the staff and are labeled 'nach links gewendet'. In the Finales section, letters are written below the staff and are labeled 'nach rechts'. In the Superiores section, letters are written above the staff and are labeled 'nach links'. In the Excellentes section, letters are written above the staff and are labeled 'nach rechts'. In the Residui section, a single letter is written above the staff. A bracket under the Superiores and Excellentes sections is labeled 'auf dem Kopf stehend'.

Tabulka č. 2/6

Diastematické znaky Hermanna Contracta

e	(euisonus)	tentýž tón
s	(semitonium)	půltón
τ	(tonus)	celý tón
$\overset{s}{\tau}$ τ^s	(tonus cum semitonio)	malá tercie
$\overset{\tau}{\tau}$	(tonus cum tono = ditonus)	velká tercie
d	(diatessaron)	kvarta
Δ \int	(diapente)	kvinta
$\overset{s}{\Delta}$	(diapente cum semitonio)	malá sexta
$\overset{\tau}{\Delta}$	(diapente cum tono)	velká sexta

Litterae significativae - Romanusbuchstaben

1. Znaky intonační

a	altus	vyšší	i	iussum, inferius	nižší
l	levatur	stoupat	d	deponatur	klesat
s	sursum	vzhůru	e	aequaliter	stejně
g	gradatim	postupně			

2. Znaky rytmické a tempové

p	pressio	tlačit, tlak	m	mediocriter	středně
rychle					
t	trahere, tenere	držet, táhnout	c	celeriter	rychleji
x	expectare	čekat			

3. Znaky dynamické a výrazové

f	cum fragore	silně	k	clange	zvučně
----------	-------------	-------	----------	--------	--------

Litterae significativae jsou znaky s významem relativním. Existovaly i jejich kombinace jako např. bt = bene teneatur = velké zpomalení apod.